

IMPACTUL SOCIO-ECONOMIC AL AMENAJĂRILOR HIDROENERGETICE

Studiu de caz – zona Lotru

MANUELA STÂNCULESCU,
MARCEL DORU,
DUMITRU CHIRIAC

Articolul de față prezintă rezultatele unei cercetări desfășurate în anul 1997, privitoare la impactul socio-economic al amenajării hidroenergetice a bazinului râului Lotru asupra a două așezări: Voineasa și Ciungetu. Cercetarea s-a axat pe aceste două comunități întrucât ele au reprezentat, între anii 1966 și 1975, nucleul spațial al grupului de șantiere de pe Lotru, fapt ce a determinat ca, alături de transformarea cadrului natural, impactul socio-economic asupra lor să fie de cea mai mare intensitate.

Voineasa și Ciungetu sunt situate în compartimentul vestic al depresiunii intramontane Brezoi-Titești, cunoscută sub numele de "Țara Loviștei", o zonă montană relativ izolată, "o entitate aparte, cu viața ei proprie"¹.

Din punct de vedere administrativ-teritorial, cele două așezări aparțin județului Vâlcea și sunt sate componente ale comunelor Voineasa, respectiv Mălaia².

Pentru a evidenția schimbările semnificative, induse în perioada lucrărilor de amenajare hidrotehnică a Lotrului la nivelul populației, ramurilor economice și activităților în plan social, studiul s-a bazat pe analiza a trei tipuri de date, și anume:

- a) date statistice obținute de la Comisia Națională de Statistică;
- b) date statistice obținute la nivel local, cu concursul reprezentanților celor două localități și din studierea documentației existente în primărie;
- c) date obținute printr-o anchetă de teren pe bază de chestionar, care să permită completarea și validarea/ajustarea primelor două categorii, în vederea realizării analizei de impact menită să surprindă schimbările produse la nivelul celor două localități în întreaga lor complexitate.

EVOLUȚIA DEMOGRAFICĂ ÎN CONTEXTUL INSTALĂRII ȘI FUNCȚIONĂRII ȘANTIERULUI HIDROENERGETIC

Apariția șantierului pentru amenajarea hidroenergetică a bazinului râului Lotru precum și evoluția lui ulterioară (care s-a întins pe o perioadă de aproximativ 10 ani) au generat modificări importante la nivelul întregii populații din această zonă, până atunci relativ izolată de restul țării.

¹ Ion Conea, *Țara Loviștei. Geografie istorică*, București, 1935; vezi *Geografia României*, vol. III, Editura Academiei Române, București, 1987.

² Spre deosebire de Ciungetu, satul Voineasa este centru de comună.

Referindu-ne strict numai la Voineasa și Ciungetu, trebuie să arătăm care sunt principalele schimbări în volumul și structura populației.

Astfel, perioada șantierului (1966-1975) produce o creștere semnificativă a numărului populației celor două localități, principalul aport la această creștere fiind, evident, imigrația. Se impune însă o precizare importantă, și anume faptul că recensământul din 1977 nu surprinde decât populația stabilită în Voineasa și Ciungetu în timpul șantierului, în limita posibilității de primire a acestor sate. Adevărata presiune demografică asupra zonei a fost însă exercitată de populația coloniilor muncitorești din imediata lor apropiere, colonii care grupau în perioada de vârf a lucrărilor de pe Lotru, conform unor informații obținute pe plan local, peste 18.000 de persoane.

Marea aglomerare a populației din zonă, în special la Voineasa, este sugerată de numeroasele dotări socio-culturale existente în acea perioadă, menite să ofere servicii complexe (de educație, de învățământ, de sănătate, de cultură) unei comunități dinamice și eterogene. Din păcate, lipsa unor date oficiale asupra numărului celor care au populat în decursul a zece ani coloniile muncitorești din zona satelor Voineasa și Ciungetu limitează analiza noastră demografică numai la datele pe care le oferă înregistrările de recensământ.

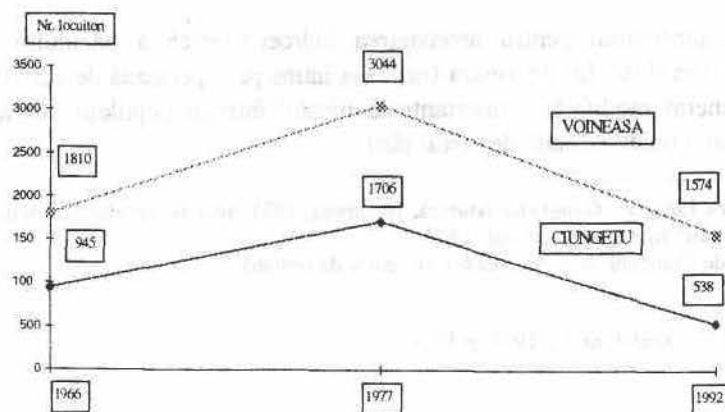
Așa cum se remarcă din figura 1, față de perioada de început a lucrărilor de pe Lotru, populația a crescut brusc, în 1977, atât la Voineasa, cât și la Ciungetu.

Această creștere, raportată la anul 1966, a fost de 68,2% în prima localitate și de 45,5% în cea de a doua. Sporul mai mare al populației din Voineasa se explică prin faptul că aici a fost sediul central al Trustului de Construcții Hidrotehnice "Lotru", prin apariția căruia comunitatea devenise "atractivă".

Cum era de așteptat, după încheierea perioadei de vârf a șantierului volumul populației celor două localități a scăzut în mod semnificativ, cu unele diferențe între satele respective. Ca fenomen general se constată că atât Voineasa, cât și Ciungetu ajung în 1992 (data ultimului recensământ) nu numai la o scădere drastică a numărului de locuitori față de 1977, dar și față de 1966 - momentul de demarare a lucrărilor de amenajare a Lotrului.

Graficul nr. 1.

Dinamica populației localităților Voineasa și Ciungetu în perioada 1966 - 1992.

În cadrul acestui fenomen general remarcăm și unele deosebiri între cele două localități. În timp ce scăderea populației din Voineasa a fost de numai de 13,0% în anul 1992 față de 1966, Ciungetu înregistrează o diminuare mult mai accentuată, de 43,1% în aceeași perioadă. Pentru a găsi cauza acestui fenomen este util să analizăm modificările intervenite în 1992 în numărul de persoane ale populației pe cele două sexe luând ca bază anul 1966 (tabelul nr. 1).

Tabelul nr. 1

Evoluția numărului de persoane ale populației pe sexe

Localitatea	1966		1992	
	Număr persoane	%	Număr persoane	%
Voineasa - Total	1.810	100,0	1.574	87,0
Masculin	1.339	100,0	818	61,1
Feminin	471	100,0	756	160,5
Ciungetu - Total	945	100,0	538	56,9
Masculin	648	100,0	275	48,4
Feminin	297	100,0	263	88,5

Se observă că în 1992, reducerea totalului populației din Voineasa este mult mai mică față de Ciungetu, datorită unei creșteri accentuate a ponderii femeilor față de 1966. De altfel, așa cum reiese din tabelul nr.2, această pondere este singura care are o evoluție pozitivă, toate celelalte ponderi prezentând o descreștere. O explicație posibilă a acestui fenomen este legat de apariția stațiunii climaterice Voineasa, care a reușit să atragă un număr important de forță de muncă feminină. Pe de altă parte, s-ar putea ca evoluția pozitivă a ponderii femeilor în totalul populației, între anii 1966 și 1992, să fie explicată prin mortalitatea mai ridicată în rândul populației masculine și/sau prin migrația bărbaților pe alte șantiere (datele disponibile nu ne-au permis verificarea acestei ipoteze).

În legătură cu **structura pe sexe a populației**, situația celor două localități este diferită de datele înregistrate la nivelul țării. Se știe că ponderea femeilor în totalul populației României este ușor mai mare față de ponderea populației masculine. Ambele localități studiate se abat sensibil de la această situație, ponderea bărbaților fiind mai mare decât a femeilor, așa cum reiese din datele ultimelor trei recensământuri (tabelul nr. 2). Fenomenul își găsește explicația în profilul economic al zonei, unde exploatarea forestieră, cele miniere și creșterea animalelor (în special a ovinelor) au solicitat cu precădere forță de muncă masculină.

Tabelul nr. 2

Structura populației pe sexe

Localitatea	1966		1977		1992	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
Voineasa - Total	1.810	100,0	3.044	100,0	1.574	100,0
Masculin	1.339	74,0	1.713	56,3	818	52,0
Feminin	471	26,0	1.331	43,7	756	48,0
Ciungetu - Total	945	100,0	1.706	100,0	538	100,0
Masculin	648	68,6	954	55,9	275	51,1
Feminin	297	31,4	752	44,1	263	48,9

Este interesant faptul că șantierul reușește să producă o echilibrare a proporției dintre cele două sexe, așa cum se constată la recensământul din 1977. Atât în Voineasa, cât și în Ciungetu rămâne însă, în continuare, o pondere ceva mai ridicată a bărbaților (56,3% în primul caz și, respectiv, 55,9% în cel de al doilea).

Prezența șantierului de amenajare hidroenergetică a bazinului Lotru își pune amprenta și pe structura pe grupe de vârstă a populației din zonă (tabelul nr. 3).

Tabelul nr. 3

Structura populației pe grupe de vârstă

	Total populație		0-14 ani		15-59 ani		60 ani și peste	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
1966								
Voineasa - Total	1.810	100,0	215	11,9	1.511	83,5	84	4,6
Masculin	1.339	100,0	99	7,4	1.195	89,2	45	3,4
Feminin	471	100,0	116	24,5	316	67,1	39	8,4
Ciungetu - Total	945	100,0	139	14,7	757	80,1	49	5,2
Masculin	648	100,0	71	11,0	551	85,0	26	4,0
Feminin	297	100,0	68	22,9	206	69,4	23	7,7
1977								
Voineasa - Total	3.044	100,0	852	28,0	2.056	67,5	136	4,6
Masculin	1.713	100,0	422	24,6	1.224	71,5	67	3,9
Feminin	1.331	100,0	430	32,3	832	62,5	69	5,2
Ciungetu - Total	1.706	100,0	540	31,7	1.089	63,8	77	4,5
Masculin	954	100,0	277	29,0	634	66,5	43	4,5
Feminin	752	100,0	263	35,0	455	60,5	34	4,5
1992								
Voineasa - Total	1.574	100,0	388	24,7	1.081	68,7	105	6,6
Masculin	818	100,0	186	22,7	588	71,9	44	5,4
Feminin	756	100,0	202	26,7	493	65,2	61	8,1
Ciungetu - Total	538	100,0	102	19,0	367	68,2	69	12,8
Masculin	275	100,0	49	17,8	201	73,1	25	9,1
Feminin	263	100,0	53	20,2	166	63,1	44	16,7

Numărul mare de persoane care s-a stabilit în aceste două sate este rezultatul transferării salariaților șantierului de pe Argeș după încheierea lucrărilor de amenajare hidroenergetică a acestui râu, salariați în majoritate familisti cu copii. Ca urmare, așa cum se constată din tabelul nr. 3, populația cuprinsă între 0 și 14 ani crește mult mai mult în 1977 față de 1966, comparativ cu creșterea din aceeași perioadă a populației totale aparținând celor două sate. Pentru a face și mai sugestive datele, prezentăm în continuare diferențele în dinamica populației pe grupele de vârstă 0-14 ani (vezi tabelul nr.4 A) și 15-59 ani (tabelul nr.4 B), luând ca bază totalul populației din cele două părți.

Tabelul nr. 4

Răta de creștere a populației din grupa de vârstă 0-14 ani (A) și 15-59 ani (B) în totalul populației, în perioada 1966-1977

A.

Localitatea	1966		1977		
	Total populație	0-14 ani	Total populație	0-14 ani	
	Număr	Număr	Număr	Număr	%
Voineasa	1.810	215	3.044	852	296,3
Ciungetu	945	139	1.706	540	288,5

B.

Localitatea	1966		1977		
	Total populație	15-59 ani	Total populație	15-59 ani	
	Număr	Număr	Număr	Număr	%
Voineasa	1.810	1.511	3.044	2.056	36,1
Ciungetu	945	757	1.706	1.089	43,9

Se observă cu ușurință că rata de creștere a populației apte de muncă (15-59 ani) este mică (36,1% la Voineasa și 43,9% la Ciungetu) comparativ cu creșterile mult mai spectaculoase înregistrate de grupa de vârstă 0-14 ani (296,3% la Voineasa și 288,5% la Ciungetu). Altfel spus, familiștii care s-au stabilit în perioada respectivă în cele două sate au avut, în medie, 2-3 copii. Acest fapt explică numărul mare de copii școlarizați, care a făcut necesară înființarea, la Voineasa, a unui liceu ce a funcționat alături de școala generală și de grădiniță.

Structura populației pe ramuri de activitate este un indicator demografic care pune în evidență mutațiile intervenite atât la nivel global, cât și la nivelul localităților cercetate.

Având în vedere obiectul principal al studiului, și anume, analiza impactului amenajării hidroenergetice a râului Lotru, prezentăm în anexa de la sfârșitul articolului rezultatele recensământurilor din 1966 și 1977.

O primă observație se referă la populația activă, care în 1977 deține o pondere mai mică în totalul populației, comparativ cu anul 1966. Acest fenomen este valabil atât la nivelul întregii populații a țării, cât și la nivelul județului Vâlcea și al celor două localități cuprinse în cercetare. Explicația rezidă în faptul că, în urma decretului privind interzicerea întreruperilor de sarcină din 1966, a crescut brusc populația țării, ceea ce a produs un dezechilibru între grupa noilor născuți după 1966 și restul populației. Grupele mici de vârstă nu ajunseseră în 1977 să intre în categoria populației active, fapt pentru care populația aptă de muncă a avut o pondere mai mică în totalul populației.

Satele Voineasa și Ciungetu, care în 1966 se abăteau cu +20% față de media pe țară a populației active, în 1977 ajung mai aproape de această medie, așa cum se constată din datele tabelului nr. 6. Această tendință este urmarea faptului că numărul copiilor din Voineasa și Ciungetu a crescut mult în urma așezării în zonă a familiilor nou venite, după cum s-a arătat la analiza structurii pe grupe de vârstă.

Pentru a pune în evidență schimbările intervenite în structura populației pe principalele ramuri de activitate ca urmare a impactului șantierului de amenajare hidroenergetică a Lotrului, în continuare se prezintă procentual creșterile (sau descreșterile) intervenite în 1977 față de 1966 (tabelul nr. 5).

Tabelul nr. 5

Variația populației ocupate în principalele ramuri de activitate în 1977, comparativ cu anul 1966 (%)

	Industrie	Construcții	Agricultură	Circulația mărfurilor	Învățământ, cultură-artă, ocrotirea sănătății
România	74,0	30,0	-27,4	48,3	36,2
Județul Vâlcea	103,8	-122,3	-30,8	79,4	54,6
Voineasa	-37,4	63,7	76,8	126,5	555,6
Ciungetu	-51,3	146,9	55,1	750,0	875,0

Se observă că, deși la nivel național și județean populația agricolă a țării a scăzut, ceea ce se explică prin puternicul proces de industrializare în perioada respectivă, totuși la Voineasa și Ciungetu populația ocupată în agricultură a crescut. Două explicații posibile avem în vedere, și anume: a) cererea de produse agricole a crescut datorită volumului populației; b) odată cu muncitorii-bărbați veniți pe șantier au sosit și nevestele acestora, care, în majoritate, se ocupau cu agricultura. Din datele obținute la nivelul local, în perioada de vârf a șantierului populația din zona celor două sate ajunsese, după cum s-a arătat, la peste 18.000 de oameni.

O situație similară se constată și în privința populației ocupate în circulația mărfurilor. Astfel, la Voineasa creșterea a fost de 126,5%, (77 de persoane), iar la Ciungetu, unde era o importantă colonie muncitorească, această creștere a ajuns la 750,0% (34 de persoane). Din relatările localnicilor rezultă că abundența de produse alimentare și industriale din magazinele celor două localități atrăgeau foarte mulți cumpărători din alte localități ale județului Vâlcea.

Dar cea mai spectaculoasă creștere apare în domeniul populației ocupate în învățământ, cultură și ocrotirea sănătății, unde saltul înregistrat în 1977 față de 1966 este de 555,6% la Voineasa și de 875,0% la Ciungetu. Se știe că în acea perioadă funcționau în zonă mai multe școli generale, un liceu, un spital cu mai multe secții (inclusiv chirurgie), ceea ce a dus la o cerere masivă de învățători, profesori, medici, cadre medii sanitare, activiști culturali etc.

Singura diminuare a forței de muncă apare în domeniul industriei, cu scăderi în 1977 față de 1966 de 37,4% la Voineasa, și 51,3% la Ciungetu. Această situație se datorează transferului de populație activă dinspre industrie (minieră, forestieră) către construcții, unde creșterea a fost de 63,7% la Voineasa și de 146,9% la Ciungetu.

La recensământul din anul 1992, structura populației pe ramuri de activitate evidențiază ponderea pe care o deține în momentul de față populația ocupată în ramura de producere și distribuire a energiei electrice, care este de 12,3% la

Voineasa și de 38,0% la Ciungetu, unde funcționează centrala hidroelectrică care uzinează apele râului Vidra. De altfel, la Ciungetu acest procent deține valoarea maximă față de toate celelalte ramuri de activitate. În schimb, la Voineasa există alte domenii care au o pondere mai mare decât producerea și distribuția de energie electrică. Dintre acestea, pe primul loc se situează comerțul și turismul, cu 20,9%, fapt explicat prin prezența în această localitate a stațiunii climatice Voineasa.

TRANSFORMĂRI ÎN INFRASTRUCTURĂ ȘI ECONOMIE

Înainte de apariția șantierului de amenajare hidroenergetică a bazinului Lotru, principalele activități economice la nivelul localităților Voineasa și Ciungetu erau legate de exploatarea forestieră și miniere, ca și de creșterea animalelor. Viața economică a comunităților din această zonă era îngreunată de poziția izolată a așezărilor și de lipsa unei infrastructuri adecvate. În afară de o șosea nemodernizată, care făcea legătura cu restul județului, în 1948 s-a dat în folosință o cale ferată forestieră care unea Voineasa de Brezoi (circa 80 km).

După începerea lucrărilor la sistemul hidroenergetic, calea ferată a fost dezafectată, locul ei fiind luat, din 1968, de actuala șosea modernizată DN 7A, care leagă Voineasa și Ciungetu de reședința județului Vâlcea. În direcția opusă, DN 7A continuă, peste munți, legătura cu județul Hunedoara.

Întreaga activitate economică a satelor Voineasa și Ciungetu este marcată, începând din anul 1966, de amplele lucrări de punere în valoare a potențialului hidroenergetic al Lotrului, care schimbă atât structura ramurilor economice, cât și ocupațiile și mentalitățile oamenilor. Astfel, se înregistrează o diminuare a unor ocupații tradiționale, cum ar fi păstoritul, și apariția unor profesii noi, legate de construcția și întreținerea sistemului hidroenergetic, de producerea și distribuția energiei electrice, precum și a unor activități în domeniul turismului și al serviciilor.

Industria energiei electrice s-a dezvoltat prin amenajarea în scopuri energetice a bazinului râului Lotru și realizarea celei mai mari centrale hidroelectrice de pe râurile interioare ale țării, cu o putere instalată de 510 Mw și o producție anuală de circa 1 miliard Kwh. Pe lângă uzina electrică de la Ciungetu, care este pusă în mișcare de apa lacului Vidra, sistemul hidroenergetic mai cuprinde o serie de lacuri și captări de râuri, a căror apă este dirijată spre lacul principal.

Această lucrare de amploare a necesitat defrișări și nivelări de suprafețe terestre, construcții de baraje, aducțiuni și clădiri, precum și elemente de infrastructură.

Activitatea întregului sistem hidroenergetic influențează cele două localități, Voineasa și Ciungetu, atât în perioada de construcție, cât și ulterior, pe timpul exploatarei.

Astfel, în perioada realizării construcțiilor, 1966-1975, cele două așezări au beneficiat în plan edilitar de elemente de infrastructură (drumuri asfaltate, alimentare cu apă, energie electrică etc.), de avantajele oferite de șantier pentru extinderea sau finalizarea unor spații de locuit la particulari, de înființarea unor unități comerciale, școlare, culturale și medicale.

Un studiu socio-profesional a identificat numeroase persoane din rândul localnicilor care au fost calificate în meseriile cerute de șantier (fierar-betoniști, dulgheri, șoferi etc.), dar și de întregul sistem hidroenergetic, pentru funcționarea uzinei de la Ciungetu și întreținerea barajelor și aducțiunilor.

Odată cu lucrările de șantier pentru realizarea sistemului hidroenergetic, la Voineasa au luat ființă și alte unități ca: Atelierele șantierului T.C.H. de la Capra Fcii specializate în utilaj minier, Întreprinderea de construcții pentru transporturi, Fabrica de oxigen ș.a., care și-au încheiat ulterior activitatea.

Economia forestieră ocupă un loc distinct în cadrul funcțiunilor economice ale localităților Voineasa și Ciungetu, datorită bogatelor resurse forestiere din această zonă montană.

Fondul forestier de pe raza satelor studiate este organizat în două ocoale silvice: Voineasa și Latorița, aparținând de Filiala Silvică Râmnicu Vâlcea a ROMSILVA - R.A.

Pădurile Ocolului Silvic Voineasa sunt situate în bazinul superior al râului Lotru și al afluenților săi (Haneșu, Balindru, Dobrunu, Voineșița și Mănăileasa) și ocupau, în 1994, o suprafață de 31.567 ha.

Ocolul Silvic Latorița administra, în același an, o suprafață de pădure de 18.597 ha, care se suprapune, în cea mai mare parte, bazinului hidrografic cu același nume.

Pădurile din cadrul acestor ocoale silvice, alcătuite preponderent din rășinoase, îndeplinesc multiple funcții, predominând în proporție însemnată (peste 44%) cele cu funcție de protecție a solurilor și apelor. O bună parte a pădurilor este însă destinată și exploatării masei lemnoase, în acest scop fiind realizate numeroase drumuri forestiere, care pătrund până în masivele muntoase din zona limitrofă satelor Voineasa și Ciungetu.

Exploatarea forestieră, care a început încă din secolul al XIX-lea, este coordonată astăzi de Întreprinderea Forestieră Brezoi, subordonată S.C. "COZIA FOREST" S.A. din Râmnicu Vâlcea.

Trebuie menționat faptul că suprafața împădurită a suferit în perioada șantierului o diminuare, datorită defrișărilor impuse de realizarea drumurilor de acces și a lacurilor de acumulare.

Pe lângă bogăția lemnului, pădurile oferă și alte posibilități de valorificare, cum ar fi: zmeura, afinele, ciupercile, care reprezintă surse de venituri suplimentare pentru locuitorii celor două sate.

Industria minieră își desfășoară activitatea pe baza exploatării muscovitului și biotitului (mică albă și neagră), precum și a unor zăcăminte de feldspati și cuarț, încă de la începutul secolului al XX-lea, în punctul numit "Cataracte", situat pe valea Lotrului, la 17 km nord-vest de satul Voineasa.

Până în 1989 se extrăgeau anual circa 3900 tone de mică și 400 tone feldspat, fiind antrenați în această muncă aproximativ 350 de salariați. După această dată, producția a scăzut considerabil datorită reducerii numărului de angajați și a utilajelor învechite.

Principala problemă pe care o ridică exploatarea minieră de la "Cataracte" este halda de terasit, care poluează râul Lotru și colmatează lacurile din aval, influențând negativ funcționarea uzinelor hidroelectrice și a instalațiilor de tratare a apei potabile.

Agricultura, ramură cu tradiție în economia celor două sate, ocupă în momentul de față un rol secundar, datorită atragerii populației în activități mai profitabile, cum ar fi industria energetică, construcții, exploatarea forestieră, turism etc.

Structura terenului agricol pe categorii de folosință, analizată, din lipsa datelor statistice pe sate, la nivelul comunelor Voineasa și Mălaia, reflectă specificul montan al acestor așezări (tabelul nr.6).

Tabelul nr.6

Structura terenului agricol pe categorii de folosință (1995)*

	Comuna Voineasa (ha)	Comuna Mălaia (ha)
Suprafața totală	46.181	39.322
Suprafața agricolă:	11.470	2.733
- arabil	48	54
- livezi	2	4
- pășuni	10.767	1.735
- fânețe	632	940

* Datele provin din fișa localităților întocmită de Comisia Națională pentru Statistică.

Se remarcă suprafețele mari de pășuni și fânețe, ce dețin ponderi însemnate din suprafața agricolă atât la Voineasa, cât și la Mălaia. Datorită acestui fapt, principala ramură a agriculturii o constituie creșterea animalelor, care beneficiază de o importantă bază furajeră.

Activitatea principală în cadrul zootehniei a reprezentat-o, până în anii 1990, creșterea ovinelor, care este una dintre cele mai vechi îndeletniciri ale populației. În ultima vreme, puși în situația de a nu mai putea practica transhumanța, oamenii au redus efectivele de oi, axându-se pe creșterea bovinelor (tabelul nr.7).

Tabelul nr.7

Evoluția și structura efectivului de animale*
- Comuna Voineasa -

Efective de animale	Anul	
	1989	1996
Bovine	310	253
Porcine	292	775
Ovine	3.429	950
Caprine	119	75
Cabaline	37	44
Familii de albine	100	40

* Petria Dobrin, *Monografia comunei Voineasa*, 1996.

Cât privește terenul arabil, acesta ocupă suprafețe restrânse atât în comuna Voineasa, cât și în Mălaia și se limitează la cultivarea cartofului, a sfeclei furajere și, într-o măsură foarte mică, a porumbului.

Singura perioadă în care agricultura a înregistrat un reviriment coincide cu presiunea demografică din anii 1966-1975, când a fost stimulată producția agricolă.

Activitatea turistică

Amenajările hidrotehnice și energetice au ca element caracteristic principal faptul că utilizarea lor în scopul pentru care au fost realizate, cel economic, este dublată în multe cazuri de o nouă funcțiune, respectiv cea turistică.

Astfel, aceste lucrări se înscriu ca noi elemente în peisajul unui teritoriu, ca noi obiective în ansamblul atracțiilor deja existente, determinând o serie de activități turistice care satisfac diferite motivații. Premisele care favorizează dezvoltarea turismului în zona acestor lucrări sunt:

- existența elementelor de atracție turistică, inclusiv caracterul spectacular al amenajărilor hidroenergetice;
- posibilitatea practicării unei game largi de forme de turism;
- existența unor tendințe ale cererii turistice.

La acestea se adaugă un element suplimentar, favorizant, care în anumite cazuri, poate determina unele opțiuni. Este vorba de posibilitatea de a utiliza pentru turism elemente de infrastructură (accese, alimentare cu energie electrică, cu apă, canalizare) și construcții din organizarea de șantier, în condiții avantajoase din punct de vedere economic.

Valorificarea energetică a bazinului hidrografic Lotru, în perioada 1966-1975, a determinat apariția unor baraje și lacuri de acumulare, precum și construcția a două stațiuni climaterice, care au îmbogățit patrimoniul turistic al acestui teritoriu. Astăzi, oferta turistică a Lotrului cuprinde pe lângă zona montană propriu-zisă (munții Căpățâni, Latoriței, Lotrului și Parâng), întinse suprafețe de apă reprezentate de lacurile Vidra, Balindru, Mălaia pe râul Lotru, Galbenu și Petrimanu pe Latorița, precum și o importantă bază de cazare și alimentație publică în cadrul stațiunilor Voineasa și Vidra.

Construcția celor două stațiuni climaterice - Voineasa, în cadrul acestei localități, și Vidra, pe malul lacului cu același nume - a fost prevăzută din faza inițială a șantierului, când s-a stabilit ca spațiile de cazare necesare în stadiul organizării de șantier să fie realizate în construcții definitive. Ca urmare, acestea au fost proiectate în scopul utilizării lor, după terminarea șantierului, pentru odihnă și tratament.

Stațiunea climaterică Voineasa este, așa cum s-a arătat, rezultatul nemijlocit al organizării de șantier pentru construirea sistemului hidroenergetic Lotru. Resursele umane și materiale prezente în zonă, precum și necesitățile de cazare ale personalului de pe șantier au făcut posibilă realizarea unei baze materiale care ulterior, a putut fi ușor transformată pentru scopuri turistice.

Stațiunea a început să funcționeze din anul 1982, atingând în anii următori valori maxime în circulația turistică, fiind în administrarea UGSR.

Baza materială este constituită din 14 vile și un hotel de 800 locuri, capacitatea totală de cazare fiind de 1.500 locuri. În afară de spațiul de cazare propriu-zis, stațiunea mai beneficiază de două restaurante, o sală de spectacole, discotecă, bibliotecă, sală de sport, sală de tratamente terapeutice etc.

Circulația turistică a atins cote înalte până în 1989, datorită faptului că administrația UGSR avea un segment al cererii care se preta pentru sejururi în tot timpul anului, inclusiv în extrasezon (tabelul nr. 8).

Tabelul nr. 8

Dinamica turiștilor în stațiunea Voineasa*
1982 - 1989

Anul	Număr turiști	
	români	străini
1982	13.318	-
1983	19.528	-
1984	30.571	-
1985	38.450	-
1986	36.500	40
1987	53.719	287
1988	45.339	355
1989	41.038	347

*Ministerul Turismului, Cazarea turistică, 1982-1989.

În momentul de față stațiunea este tot în administrarea sindicatelor, dar activitatea turistică a scăzut în amploare, înscriindu-se în recesiunea generală care caracterizează tranziția.

Stațiunea Vidra este situată la 25 km vest de localitatea Voineasa, între cele două localități existând un drum modernizat. Stațiunea se află amplasată pe malul drept al lacului de acumulare cu același nume și funcționează în regim redus de primire a turiștilor, nefiind terminată decât în proporție de 60-65%.

Activitatea sa turistică este stimulată de prezența marelui lac de acumulare, ca și de obiectivele turistice aflate în zona limitrofă sau pe traseele de acces, ca de exemplu munții Căpățâni, Lotru, Parâng, valea Oltului.

Baza materială din această stațiune este formată din 3 hoteluri și 5 vile, care însumează în jur de 1.000 locuri de cazare.

Stațiunea este recomandată pentru sejur de concediu sau vacanță, precum și pentru tabere de copii și tineret.

PERCEPȚIA POPULAȚIEI PRIVIND TRANSFORMĂRILE SOCIO-ECONOMICE ALE ZONEI. REZULTATELE ANCHETEI SOCIOLOGICE

În vederea completării și ajustării/validării datelor obiective, am considerat necesară realizarea unei anchete sociologice la nivelul populației. Ancheta a vizat sondarea **reprezentărilor colective** (opinii generalizate la nivelul comunității cu înalt grad de stabilitate în timp) care pot pune în evidență schimbările majore petrecute în localitate cu mulți ani în urmă și, mai mult, cum au fost acestea percepute și valorizate de către localnici. Complementar au fost realizate interviuri: atât cu reprezentanții autorității locale din anii 1966-1989, cât și cu cei actuali; cu alți reprezentanți locali (învățător, preot, directorul uzinei). Informațiile obținute în aceste interviuri au permis corecta dimensionare a eșantionului și au constituit schema utilizată în elaborarea chestionarului pe baza căruia s-a realizat ancheta.

Metodologia anchetei sociologice

Dimensionarea lotului de subiecți. Interviuurile cu reprezentanții locali au urmărit și obținerea informațiilor despre similaritățile/diferențele între schimbările produse la nivelul celor două localități studiate. Conform reprezentanților și experților locali, diferențele între cele două localități sunt predominant cantitative și nu calitative. Ca urmare, am optat pentru realizarea anchetei exclusiv în Voineasa, localitate cu populație mai numeroasă și în care schimbările au avut o amploare mai mare decât în Ciungetu. În plus, în Voineasa amenajarea hidroenergetică a râului Lotru a condus la apariția stațiunii turistice, ceea ce a determinat expunerea la schimbări ale mediului socio-economic pe o perioadă mai îndelungată a acestei localități prin comparație cu Ciungetu.

La nivelul localității Voineasa, conform recensământului din anul 1992, din totalul populației (1.574 de locuitori) 418 persoane erau între 40 și 74 de ani. Am considerat că date relevante se pot obține doar prin sondarea reprezentărilor colective existente la nivelul populației de peste 45 de ani împliniți în 1997 (40 de ani la momentul recensământului din 1992) pornind de la premisa că aceștia, în anul 1966 (momentul începerii lucrărilor de amenajare) aveau cel puțin 14 ani împliniți. În vederea realizării unei anchete valide la nivelul unei populații de aceste dimensiuni, luând în considerare faptul că în interiorul familiilor are loc o relativă omogenizare a opiniilor și evaluărilor referitoare la un eveniment și dorind să acoperim o arie mai largă a unor astfel de opinii omogene, am selectat un lot de 55 familii cu cel puțin doi membri de vârstă considerată. Ca urmare, am aplicat chestionarul subiecților din acest lot selectat în prezența altor membri din familie, am urmărit în ce măsură răspunsul subiectului este în consens cu opiniile celorlalți membri prezenți sau nu, iar rezultatele reprezintă opinii și evaluări împărțite de cel puțin 110 persoane (mai mult de 25% din populația considerată).

Selectarea lotului de subiecți am realizat-o prin procedeul "bulgărelui de zăpadă". Am pornit de la o listă întocmită cu sprijinul reprezentanților locali, în cadrul interviurilor. Apoi subiecții de pe această listă inițială au indicat familii de vecini, prieteni, rude etc. care îndeplineau condițiile de selecție. Astfel, am obținut un lot de subiecți care oferă acoperire și reproducere a distribuției populației considerate atât pe dimensiunea răspândirii spațiale în localitate, cât și pe dimensiunile cu influență asupra opiniilor și evaluărilor indivizilor, deci relevante pentru studiul reprezentărilor colective:

- Nivelul pregătirii școlare - școală primară (25% subiecți); școală generală (25% subiecți); școală profesională (24% subiecți); liceu (20% subiecți); școală postliceală (6% subiecți).

- Vârsta - subiecții acoperă o plajă de vârstă cuprinsă între 46 și 85 de ani, fără să existe categorii supra sau subreprezentate.

- Născuți în localitate (62% subiecți), veniți în localitate din București și județele Vâlcea, Sibiu, Iași (38% subiecți).

- Ocupația (actuală sau ultima ocupație în cazul pensionarilor) - muncitor calificat, pădurar, zidar (25% subiecți); muncitor necalificat (9% subiecți);

tractorist, șofer, macaragiu (7% subiecți); gestionar (10% subiecți); cameristă, infirmieră, bucătăreasă, femeie de serviciu, casnică (13%); tehnician, maistru, contabil, secretar consiliu, administrator, magazioner (14%); învățător, diriginte poștă, agent fiscal, casier, agent hidro, portar, paznic, cadru medical, tehnician veterinar (22%).

• Ocupația tatălui (informațiile care vizează mediul de socializare, valorile-standarde de comparare individuale și modelul cultural al subiecților) - agricultor (36% subiecți); muncitor forestier, țapinar, pădurar, muncitor forestier, zidar (42%); patron, gestionar, preot, cantonier, factor poștal, cizmar, croitor, măcelar, maistru, notar (22%).

Instrumentele sociologice (ghidul de interviu și chestionarul)

Interviurile au fost realizate pe baza unui ghid structurat, care testa următoarea ipoteză:

Localitățile care sunt studiate aveau înainte de amenajarea hidroenergetică un caracter tradițional-rural atât în ceea ce privește dimensiunea economică, cât și cea socio-culturală. În ambele cazuri, intervenția în cadrul natural a constituit o presiune spre schimbarea și modernizare atât a cadrului economic, cât și a celui socio-cultural.

Ghidul de interviu cu reprezentanții locali a fost structurat pe două dimensiuni și conținea următorul set de întrebări, care acoperă domeniile de interes ale studiului:

1. **Localitatea** - Cum arăta localitatea înainte de amenajarea hidroenergetică a râului Lotru? Erau acestea niște comunități rurale închise și tradiționale? Care era aria de schimb comercial și extensia acestora? Exista industrie artizanală sau meșteșugărească? Care erau acestea? Erau casele cu etaj și arătoase? Existau instituții de educație și cultură? Care erau principalele activități ale acestora? Care era statutul localității? Câți locuitori erau și care erau caracteristicile demografice definitorii ale acestora? Exista curent electric? Drumurile existente de ce tip erau și cu ce localități puneau Voineasa/Ciungetu în relație? Ce posibilități de comunicare și informare existau? Care au fost schimbările survenite în toate aceste privințe după amenajarea hidroenergetică a râului Lotru?

Accentul a fost pe: a) caracterizarea (descrierea) localităților atât înainte, cât și după amenajarea hidroenergetică a râului Lotru, pe domeniile de interes ale studiului; b) legăturile localității cu mediul extern, indiferent de modalitatea concretă prin care această legătură se realiza.

2. **Localnicii** (comunitatea) - Ce ocupații predominau? Activitatea economică a localnicilor se desfășura preponderent în agricultură? Obişnuiau ei să-și vândă produsele agricole? Unde? Erau casele risipite și contactele sociale puțin frecvente? Ce obiceiuri aveau? Care erau valorile comunității? Se căsătoreau localnicii cu predominantă în interiorul comunității? Călătoreau? Cât de des și unde? Cât de frecvente erau contactele localnicilor cu vizitatorii/turiști sau locuitori din localitățile apropiate? Care era atitudinea lor față de schimbările determinate de amenajarea hidroenergetică a râului Lotru?

Accentul a fost pus pe: a) caracterizarea modului de viață și a modelului cultural (valori, obiceiuri); b) care sunt schimbările în modul de viață și modelul cultural determinate de amenajarea hidroenergetică a râului Lotru.

Analiza interviurilor a fost realizată pe două axe:

a) temporală - analiza schimbărilor produse la nivelul aceleiași localități de-a lungul timpului, înainte și după amenajarea hidorenergetică a râului Lotru.

b) spațială - comparație între cele două localități - Voineasa și Ciungetu - prin raportare la aceeași perioadă de timp.

Schema obținută din analiza interviurilor cu reprezentanții autorității și/sau intelectualității locale a fundamentat elaborarea chestionarului. În interviuri, prin întrebările impuse de ghid, tipurile de schimbări sunt date subiecților și se încearcă doar obținerea unui răspuns privitor la existența/inexistența respectivului tip de schimbare și, în cazul existenței, se caută forma specifică de manifestare în cele două localități. Spre deosebire de interviuri, în chestionar, celor două dimensiuni (localitate, localnici) le-am adăgat încă una referitoare la subiect și familia sa. Mai mult, întrebările din chestionar urmăresc opinia subiecților referitoare la **amplourea schimbărilor** care au avut loc pe cele trei dimensiuni, **evaluarea** acestora și **enumerarea** schimbărilor demne de a fi menționate. Lotului selectat de subiecți nu îi sunt sugerate tipurile de schimbări, ci i se cere să le numească.

Analiza datelor

"Înainte de șantier"

Privitor la perioada anterioară intervenției în cadrul natural (înainte de 1966) cele două comunități erau extrem de asemănătoare. Localități care *"înainte de șantier erau în anonimat"*. *"Cătune de munte, necooperativizate, izolate, în care nu se întâmplă nimic. Duminica lumea se strângea la horă, frumos îmbrăcată"* și *acesta era momentul de vârf al contactelor sociale. "Nu existau factori externi care să influențeze viața."* Căsătoriile se realizau în interiorul comunității respective.

Lumea călătorea foarte puțin, deoarece nu existau nici drumuri modernizate și nici mijloace de transport. Există doar o cale forestieră ("linia mică") care făcea legătura cu Brezoi, prin urmare, mai ales iarna, localitățile erau izolate. Produsele se achiziționau în localitate. Schimburile aveau loc în interiorul comunității sau cel mult cu localitățile. Rareori oamenii se duceau la piața din Râmnicu Vâlcea sau Sibiu să-și vândă mieii și brânza.

Turiștii erau foarte rari, datorită accesului dificil în zonă. Vizitele personalităților reprezintă evenimente de referință în memoria colectivă - "pe noi ne-a vizitat și regele. Există chiar un copil din flori al lui aici".

Ocupația de bază o constituia păstoritul, iar mai târziu această ocupație a ajuns pe locul trei deoarece localnicii lucrau, fie la exploatarea de mică de la "Cataracte", fie la exploatarea forestieră. Existau în sat cojocari, rotari și fierari, meșteșuguri, care actualmente au dispărut în cele două localități studiate.

Electrificarea era locală și se realiza cu ajutorul unui dinam. Acesta asigura distribuirea energiei electrice doar pentru o parte dintre locuitori și numai între anumite ore, iar iarna disfuncționalitățile erau majore.

Spre deosebire de Ciungetu, conform lucrărilor de documentare realizate de diverși intelectuali locali, în Voineasa au existat două "valuri" de imigranți, până în anul 1966. Unul format din oieri din zona Sibiului, iar al doilea din italieni specialiști în exploatare forestieră. Interacțiunea cu aceste grupuri de populație, care aveau culturi total diferite de cultura locală, au determinat caracterul multicultural al Voinesei și deschiderea "voineșenilor" spre schimbare.

Cu toate acestea, până la momentul demarării lucrărilor de amenajare hidroenergetică, subiecții intervievați au afirmat că "Dacă șantierul nu ar fi fost, nimic din ce este astăzi nu ar fi fost" (opinie la care a aderat majoritatea subiecților cărora li s-a aplicat chestionarul).

Conform reprezentanților autorității locale trebuie făcută distincția dintre perioada de șantier (realizarea efectivă a schimbării cadrului natural) și perioada care a urmat acesteia. Perioada lucrărilor de amenajare hidroenergetică a constituit intervalul temporal în care localitățile au "achiziționat" instituții, structuri și dotări moderne (identificată cu aproximație între anii 1966 și 1975). Perioada care a urmat (1975-1989) a fost mai degrabă un interval temporal în care localitățile a "consumat/exploatat" noile achiziții instituționale. Subiecții asociau prima perioadă cu "creștere/dezvoltare/modernizare", în timp ce pe a doua o asociau cu "constanță" sau "descreștere/declin".

Această segmentare temporală a determinat structurarea chestionarului pe cele două perioade distincte. Mai trebuie precizat că ne-am oprit în analiză la anul 1989, deoarece după acest an complexul cauzal al schimbărilor din localitatea s-a diversificat enorm și face prea dificilă decelarea efectelor specifice ale amenajării hidroenergetice. Mai mult, au intervenit factori de ultimă oră, la care populația se raportează inevitabil, ceea ce oricum induce transformarea reprezentărilor colective corespunzătoare unor evenimente aflate la mare distanță în timp.

Șantierul

Impactul asupra localității

În Voineasa, prin comparație cu Ciungetu, schimbările au fost mai mari. Amploarea schimbărilor este determinată și de distanța spațială între localitate și șantier. Astfel, Voineasa a fost practic "invadată" și "ocupată" de șantier, "Veneau valuri de oameni în 1966" (primarul din acea perioadă). Muncitorii din șantier au fost cazați de către localnici până la finalizarea bazei de cazare. Casele neterminate au fost finisate de către șantier. Acest fapt a condus la venituri mari pentru voineșeni și contact nemijlocit și permanent cu o populație numeroasă, preponderent masculină, provenind din diferite părți ale țării și cu un model cultural diferit semnificativ de modelul tradițional local. Pe de altă parte, șantierul cu toate elementele sale: utilaje, echipamente, ocupații constituia un simbol al modernității. Perioada în care s-au realizat lucrările de amenajare a însemnat pentru Voineasa apariția:

- atât a drumurilor asfaltate și modernizate, cât și a autobuzelor spre Brezoi și Râmnicu Vâlcea. Au fost, de asemenea, reparate sau construite podurile care până atunci erau "mai tot timpul rupte";
- unui nou grup electrogen și a unei rețele electrice cu stâlpi de stejar (un subiect spunea "cu șantierul am băgat curentul în casă");
- liceului, cursurilor de calificare în ocupații moderne;
- locurilor de muncă în care erau angajați cu prioritate localnicii ("numai cei care nu vroiau nu munceau, dar și pe ăia îi luau la muncă", "numai leneșii nu munceau" afirmă subiecții). Acestea erau corelate cu salarii mari și alte facilitări oferite celor care se angajau pe șantier;
- magazinelor foarte bine aprovizionate pentru nevoile muncitorilor de pe șantier ("numai mamă nu cumpărai", este unul dintre clișeele frecvent utilizate de localnici);
- materialelor de construcții ușor de procurat ("nu le-am furat, am muncit cinstit și am putut construi o casă", spuneau mai mulți subiecți). De altfel, începând cu acea perioadă aspectul caselor a început să se schimbe, ele devenind mult mai mari și mai arătoase decât înainte;
- mijloacelor de informare (au fost introduse telefoanele, s-a deschis poșta, au apărut în localitate ziarele și televiziunea);
- spitalului bine echipat ("cu bloc operator, case de nașteri și medici buni maică");
- căminului de cultură (construit în colaborare cu localnicii), clubului, bibliotecii, cinematografelor și spectacolelor la care erau invitați actori și trupe de renume ale momentului;
- bazei mecanice auto (existentă și azi, cu un personal mult diminuat, situată în "zona de sus a satului - Capra Foi"), cu parc auto, vulcanizare, stație peco, fabrică de vagoane de mină.

Schimbările petrecute în localitatea Voineasa odată cu începerea lucrărilor de amenajare hidroenergetică sunt considerate de 94,5% dintre subiecții ca fiind mari sau foarte mari și bune sau foarte bune.

Schimbarea produsă în localitate menționată cel mai frecvent (95%) la nivelul lotului de subiecți a constat în asfaltarea și modernizarea drumurilor, ceea ce le oferea oportunitatea de a se deplasa de câte ori doreau și în același timp schimba fundamental statutul localității din comuna izolată în comuna accesibilă. Prin drumul DN 7A "voineștenii" s-au racordat permanent la lume.

În ordinea frecvenței cu care au fost menționate, la nivelul reprezentărilor colective ale populației studiate din Voineasa, mai apar următoarele schimbări "bune" produse în localitate pe perioada șantierului: instituțiile de învățământ, instituțiile de sănătate, electrificarea, instituțiile de cultură, stațiunea turistică (inițial baza de cazare a muncitorilor de pe șantier), construcțiile edilitare (blocuri de locuințe, vile), magazinele, centrul poșta și telecomunicații. Trebuie precizat că toate aceste au o frecvență relativ ridicată (peste 25% dintre subiecți le nominalizează).

Impactul asupra comunității

În ceea ce privește impactul șantierului asupra modului de viață al localnicilor, "lumea a acceptat un nou mod de viață fără coerciție. Totul a venit ca de la sine.

Viața era mai ușoară și mai bună. Modelul cultural modern, adus cu șantierul, a fost acceptat de mulți dintre noi” (afirma primarul din acea perioadă). Au apărut noi modele de petrecere a timpului liber, care au condus la restrângerea treptată a participanților la hora satului de duminică. Un subiect aprecia, de pe poziția țăranului din tată în fiu, ”oamenii au devenit leneși, nici pământul nu-l mai lucrau pentru că găseau de toate pe la magazine”.

Activitatea culturală era foarte intensă. Există un ziar al TCH-ului ”Lumina de pe Lotru”, se organizau cursuri de dansuri cu instructori, brigadă artistică, serbări câmpenești în zilele deosebite.

Datele obținute prin interviuri au fost confirmate și prin chestionare. 89% dintre subiecți consideră că schimbările în obiceiurile și modul lor de viață au fost foarte mari sau mari și foarte bune sau bune, în timp ce 9% le consideră potrivite ca amploare (2% susțin că sunt mici ca amploare), evaluându-le ”nici bune, nici rele” (5,5%) și rele (5,5%).

Cea mai frecvent menționată (62% dintre subiecți) schimbare ”bună” în viața oamenilor este apariția locurilor de muncă. Pe de altă parte, existența locurilor de muncă, precum și posibilitatea de a caza muncitorii (decă de a spori veniturile) sunt corelate, de către subiecți, cu veniturile mari care le-au permis: un trai decent, ”viață bună”, construirea unei case, ”îmbogățirea gospodăriei” sau achiziționarea unui automobil proprietate personală.

35% dintre subiecți numesc schimbare ”bună” în modul lor de viață creșterea populației masculine, înmulțirea căsătoriilor dintre localnici și muncitori de pe șantier și interacțiunea cu ”veneticii”, care are semnificație de proces de învățare (”am învățat unii de la alții”). Posibilitățile de completare a studiilor, de calificare în ”meserii noi” reprezintă pentru 33% dintre subiecți oportunitatea de a-și schimba nu numai statutul ocupațional, ci și poziția socială în colectivitate.

De câte 22% dintre subiecți sunt nominalizate drept schimbări bune alte două aspecte: aprovizionarea cu produse și ”emancipare/civilizare/oamenii s-au șlefuit”. Voineasa a devenit nu numai o localitate cu echipare instituțională și infrastructură urbană, ci o localitate similară celor urbane prin relații sociale, structura ocupațională, model cultural, model de petrecere a timpului liber și mentalitate modernă de tip urban. Localnicii au devenit mândrii de localitatea lor și de tipul de ”voineșean”.

În orice comunitate tradițională există totuși rezistența la schimbare și mai mult, orice schimbare are și efectele sale nedorite. Acestea au fost, conform subiecților noștri:

- efectele evaluate ”nici bune, nici rele”:

1 familie – cedarea pământurilor proprietate personală în vederea realizării amenajării hidroeenergetice;

1 familie – ”oamenii au devenit mai egoiști” (în general, toate teoriile sociologice consideră tipul uman caracteristic comunităților moderne-urbane egoist, spre deosebire de cel caracteristic comunităților tradițional-rurale);

1 familie – ”oamenii au devenit leneși, nici pământul nu-l mai lucrau pentru că găseau de toate pe la magazine”;

• efectul evaluat "rău":
3 familii – existența conflictelor între localnici și venetici ("au fost bătăi, s-au tăiat chiar cu cuțitul", a fost amintit și un viol).

Impactul asupra vieții personale

Pe această dimensiune răspunsurile se distribuie astfel:

Schimbările petrecute în viața dvs. și a familiei dvs. au fost:	foarte mari/mari	potrivite	foarte mici/mici
	63,6%	14,5%	18,2%
	foarte bune/bune	nici bune/nici rele	foarte rele/rele
	72,7%	7,3%	1,8%

Până la 100% sunt non-răspunsuri.

În ceea ce privește schimbările demne de menționat, 40% dintre subiecți fie nu răspund (12%), fie consideră că viața lor nu a fost influențată în nici un fel (3,6%), fie consideră că viața lor a fost influențată, dar numai indirect (24%), reluând parțial schimbările bune petrecute la nivelul localității sau comunității. Restul subiecților (60%) consideră că viața lor a luat o altă turmă în acea perioadă. Cei mai mulți dintre aceștia au fost angajați pe șantier.

După șantier

Schimbarea cadrului natural, adică apariția lacurilor de acumulare, are două rezultate: pe de o parte, aceste lacuri deservesc și fac posibilă funcționarea complexului energetic iar pe de altă parte, atracția lor turistică a condus la apariția stațiunii turistice. Din start, am considerat separat cele două rezultate ale șantierului - complexul hidroenergetic și stațiunea turistică. De ce? Deoarece situația actuală este rezultatul ambelor linii de influență, dar în mod diferit. Chiar dacă nu ne interesează influențele separate, pornind totuși de la ambele surse vom reuși să obținem o imagine mai cuprinzătoare.

Așa cum deja am precizat, această perioadă este considerată de către reprezentanții autorității locale una de "exploatare" și prea puțin de dezvoltare a localității și dotărilor sale. Acest fapt este confirmat atât de datele statistice obiective, cât și de rezultatele obținute din aplicarea chestionarului.

Impactul asupra localității

Schimbările petrecute în viața dvs., între anii 1975-1989 au fost:	foarte mari/mari	potrivite	foarte mici/mici
	23,6%	9,1%	65,5%
	foarte bune/bune	nici bune/nici rele	foarte rele/rele
	32,8%	14,5%	23,6%

Până la 100% sunt non-răspunsuri.

La întrebarea deschisă care solicită schimbările demne de menționat răspund doar 78,2% dintre subiecți și se înmulțesc considerabil nemulțumiții (numai 42% schimbări menționate sunt bune sau foarte bune).

Schimbările foarte bune/bune petrecute în localitate:

- s-a prelungit alimentarea cu apă curentă;
- s-au mai construit două blocuri;

- s-au creat noi locuri de muncă la stațiunea turistică (în special pentru femei);
- s-a asfaltat șoseaua Voineasa-Petroșani și a unor străduțe sau drumuri secundare;

- au sporit mijloacele de transport;

- s-a construit o brutărie pentru turiști;

- s-a înfrumusețat comuna, datorită amenajării stațiunii turistice.

Schimbările rele/foarte rele care au avut loc în Voineasa între anii 1975 și 1989:

- primăria nu a mai putut face nimic în lipsa resurselor șantierului;

- aprovizionarea magazinelor a fost într-un declin continuu (aprovizionarea care se făcea pentru turiștii din stațiune asigura doar parțial nevoile populației);

- activitatea culturală și posibilitățile de lărgire a orizontului cultural sau diminuat considerabil. De la 7 cinematografe și instalații cinematografice înregistrate de CNS în anul 1970, în anul 1980 mai erau doar două. Biblioteci de la 4 în anul 1970, rămăseseră 2 în anul 1980 (sursa: Fișa localității, CNS). Parțial, stațiunea oferă posibilități de distracție, mai ales pentru cei tineri. Mult mai rar decât în perioada șantierului mai erau organizate spectacole pentru turiști;

- spitalul a devenit un simplu dispensar, iar "medicii buni" au părăsit localitatea. De la 15 medici specialiști care profesau în cadrul spitalului din Voineasa în anul 1970, în anul 1980 mai erau doar doi. În ceea ce privește personalul mediu sanitar, diminuarea numărului acestuia este la fel de semnificativă, de la 74 (1970) la 16 (1980) - conform datelor CNS;

- liceul a devenit școală gimnazială. Din datele obiective oferite de CNS rezultă că: numărul total de unități de învățământ a scăzut de la 12 (1970) la 6 (1980); liceul existent în 1970 a dispărut în 1980; numărul școlilor din învățământul primar și gimnazial a avut o evoluție similară de la 6 (1970) la 2 (1980); personalul didactic s-a diminuat.

Impactul asupra comunității

	foarte mari/mari	potrivite	foarte mici/mici
Schimbările petrecute între anii 1975-1989, în obiceiurile și modul de viață al oamenilor din localitățile dvs. au fost:	30,9%	23,6%	27,3%
	foarte bune/bune	nici bune/nici rele	foarte rele/rele
	47,3%	21,8%	12,8%

Până la 100% sunt non-răspunsuri

La întrebarea deschisă care solicită schimbările demne de menționat, răspund 85,5% dintre subiecți. Dintre schimbările considerate bune cel mai frecvent apar:

1. activitățile economice care puteau fi desfășurate datorită apariției turiștilor (cazarea acestora - numită de unii agroturism și de alții microturism; comercializarea diferitelor produse agroalimentare);

2. contactele numeroase cu turiștii, care au permis continuarea procesului de "emancipare/civilizare" și schimbare a modului de viață al localnicilor.

Schimbarea evaluată "rea" de mulți subiecți se referă la dispariția locurilor de muncă, fapt care a dus la "sărăcirea oamenilor".

Impactul asupra vieții personale

Complexul hidroenergetic sau stațiunea turistică au influențat în mai mare măsură viața Dvs. și a familiei Dvs.?

Complexul hidroenergetic	Stațiunea turistică	Ambele în măsură egală	Nici una dintre ele
12,7%	21,8%	27,3%	34,5%

Până la 100% sunt non răspunsuri

Mai mult de o treime din lotul de subiecți chestionați consideră că după 1975 impactul celor două complexe, hidroenergetic și turistic, asupra vieții lor a fost nul. Acești subiecți constituie un grup aproximativ dublu față de grupul care consideră că șantierul nu le-a influențat în nici un fel viața. Mai mult, schimbările din viața lor, induse de aceste două complexe, sunt evaluate de numai 39% dintre subiecți drept bune sau foarte bune.

CONCLUZII

Analiza impactului socio-economic al complexului hidroenergetic Lotru asupra populației și așezărilor Voineasa și Ciungetu, comunități care au reprezentat, în perioada 1966-1975, modelul spațial al grupului de șantiere, relevă o serie de aspecte, care vor fi sintetic prezentate în continuare:

Perioada șantierului (1966-1975) produce o creștere bruscă a populației localităților Voineasa și Ciungetu, principalul aport la această creștere fiind, evident, imigrația.

Structura pe sexe a populației, până în 1975, este caracterizată prin ponderea mare a bărbaților, datorită activităților specifice zonei (exploatare forestiere, industrie extractivă, creșterea ovinelor etc.). După 1977 se produce o echilibrare a raportului numeric dintre bărbați și femei, una dintre cauze fiind apariția stațiunii climaterice Voineasa, care atrage forța de muncă feminină.

Structura populației pe grupe de vârstă relevă o creștere mult mai mare a numărului de copii, ca urmare a familiștilor stabiliți în zonă, cuplurile având, în medie, 2-3 copii. În consecință, grupa de vârstă cuprinsă între 15-59 de ani are o creștere mult mai modestă.

Structura ocupațională a populației ilustrează o creștere a populației agricole până în 1977, ca urmare a creșterii cererii de produse agro-alimentare generată de creșterea demografică menționată anterior.

Din același motiv se înregistrează și o creștere a forței de muncă ocupată în domeniul serviciilor sociale (învățământ, cultură, sănătate).

Scade populația ocupată în industrie pe seama creșterii numărului de salariați din construcții.

În prezent, la Ciungetu predomină populația ocupată în producerea și distribuția energiei electrice, iar la Voineasa, populația din comerț și turism.

Structura economică a zonei a suferit transformări importante în urma realizării complexului hidroenergetic al bazinului Lotru, unele ramuri reușind să supraviețuiască (exploatarea forestieră și activitatea minieră), apărând însă ramuri noi care s-au impus cu dinamism. Dintre acestea trebuie menționate în special, producerea și distribuția energiei electrice la Ciungetu și turismul la Voinesa.

Agricultura, care înainte de anul 1996 nu era principala activitate a localnicilor din Voinesa și Ciungetu (se situa pe locul 3 după activitatea forestieră și minieră), odată cu realizarea sistemului hidroenergetic își pierde și mai mult din importanță, datorită atractivității manifestate de alte ramuri care apar în zonă. Singura perioadă în care agricultura înregistrează un reviriment coincide cu presiunea demografică din anii 1966-1975, care a stimulat producția agro-alimentară.

Turismul este o ramură de activitate nouă pe Valea Lotrului, apariția sa fiind legată de realizarea stațiunilor Voinesa și Vidra, care au utilizat organizările din șantier amenajate, la terminarea lucrărilor, pentru scopuri turistice.

În momentul de față, stațiunea climaterică Voinesa dispune de 1.500 de locuri de cazare, este administrată de sindicate și are un regim permanent de funcționare.

Circulația turistică la nivelul acestei stațiuni a atins valorile cele mai mari în 1989. După acest an, numărul de turiști a scăzut datorită recesiunii economice specifice perioadei actuale de tranziție.

Stațiunea Voinesa a influențat în mod semnificativ viața economică voineseană turismul fiind activitatea cu cea mai mare pondere în structura ocupațională a populației.

Stațiunea Vidra (circa 1.000 de locuri), situată pe malul lacului cu același nume, este administrată tot de sindicate, dar este terminată doar în proporție de 60-65%. Ca urmare, are un nivel scăzut de activitate, deși elementele potențialului său turistic s-ar preta la o circulație mult mai mare decât în prezent.

În plus, sondajul efectuat la nivelul populației a scos în evidență că impactul amenajării hidroenergetice a râului Lotru trebuie etapizat.

O primă etapă, cuprinsă aproximativ între anii 1966 și 1975, este aproape în unanimitate considerată perioadă de dezvoltare și modernizare pe toate cele trei dimensiuni (localitate, comunitatea locuitorilor, viața personală) cu schimbări profunde și valorizate puternic de populație. Acesta la nivelul reprezentării colective funcționează drept standard de comparație și perioada etalon.

A doua etapă, care începe după 1975, este caracterizată prin stoparea dezvoltării, dispariția facilităților odată existente și prin schimbările care sunt considerate mici, dar "rele" pe toate cele trei dimensiuni. Această perioadă funcționează la nivelul reprezentării colective drept valoare intermediară între binele anterior și răul actual (după 1989).

**Dinamica structurii populației active pe principalele ramuri de activitate
1966-1977**

	Populația activă		Populația activă pe principalele ramuri de activitate - 1966									
	Total 1966	% din totalul popu- lației	Industrie		Construcții		Agricultură		Circulația mărfurilor		Învățământ, cultură și artă ocrotirea sănătății	
			Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
România	10.362.300	54,2	2.013.525	19,4	536.519	5,2	5.889.591	56,8	387.759	37,4	539.152	5,2
Județul Vâlcea	220.954	59,9	22.776	10,3	8.444	3,8	162.245	73,4	5.205	2,4	9.231	4,2
Sat Voineasa	1.377	76,1	596	43,3	592	43,0	69	5,0	34	2,5	18	1,3
Sat Ciuncetu	686	72,6	394	57,4	192	28,0	78	11,4	4	0,6	4	0,6

	Populația activă		Populația activă pe principalele ramuri de activitate - 1977									
	Total 1977	% din totalul popu- lației	Industrie		Construcții		Agricultură		Circulația mărfurilor		Învățământ, cultură și artă ocrotirea sănătății	
			Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
România	10.793.602	50,1	3.502.558	32,5	697.237	6,5	4.277.629	39,6	575.196	5,3	734.508	6,8
Județul Vâlcea	221.401	53,4	46.420	21,0	18.772	8,5	112.324	50,7	9.337	4,2	14.274	6,4
Sat Voineasa	1.779	59,1	373	20,7	969	53,9	122	6,8	77	4,3	118	6,6
Sat Ciungetu	919	53,9	192	20,9	474	51,6	121	13,2	34	3,7	39	4,2